

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ISSN 2411-4758 (Print)
ISSN 2518-1602 (Online)

РІДНЕ СЛОВО В ЕТНОКУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ

Випуск 9

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

ISSN 2411-4758 (Print)
ISSN 2518-1602 (Online)

Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 4 від 18.04.2024 р.)

Засновник – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань
телебачення і радіомовлення № 1190 від 11.04.2024 року.

**Збірник «Рідне слово в етнокультурному вимірі»
Наказом МОН України № 157 від 09.02.2021 р. (додаток 4) внесений
до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
зі спеціальності 035 «Філологія».**

Офіційний сайт видання: www.journals.dspu.in.ua/index.php/ridneslovo

Рідне слово в етнокультурному вимірі / ред. кол. : Віра Котович (гол. ред.) та ін. Дрогобич :
Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 9. 77 с. DOI: <https://doi.org/10.32782/2411-4758.2024.9>

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE
PEDAGOGICAL UNIVERSITY

ISSN 2411-4758 (Print)
ISSN 2518-1602 (Online)

NATIVE WORD IN ETHNOCULTURAL DIMENSION

Issue 9

Publishing House
“Helvetica”
2024

ISSN 2411-4758 (Print)
ISSN 2518-1602 (Online)

Recommended for printing by Academic Council
of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(18 April 2024, Minutes No 4)

Founder – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Registration of Print media entity: Decision of the National Council of Television and Radio
Broadcasting of Ukraine: Decision No. 1190 as of 11.04.2024.

The journal “Native word in ethnocultural dimension” is included in the List of professional scientific periodicals (“B” category) according to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 157 as of 09.02.2021 (annex 4) from specialty 035 “Philology”.
The journal indexed in international scientometric databases Google Scholar, Polish Scholarly Bibliography (PBN), ResearchBib – Academic resource index, Index Copernicus.

The authors of the articles are responsible for the authenticity of the facts, dates, names, surnames, names, and digital data contained in the publications. The opinion of the editorial board may not coincide with the views of the authors.

The native word in ethnocultural dimension / editorial board : Vira Kotovych (Chief Editor) and others. Drohobych : Publishing House “Helvetica”, 2024. Issue 9. 77 p.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2411-4758.2024.9>

ЗМІСТ

Ганна АСМАКОВСЬКА. Етнокультурний аспект української невербаліки (на матеріалі фразеології поліських говірок).....	9
Василь ГРЕЩУК, Валентина ГРЕЩУК. Гуцульська лінгвальна картина світу крізь призму мови оповідання Марка Черемшини «Карби».....	15
Наталія ШАТІЛОВА. Художньо-семантичне осмислення лексеми <i>Буковина</i> в поетичній картині світу Сидора Воробкевича.....	22
Світлана ШУЛЯК, Галина ВОЛОХ. Лінгвістичне відображення етносимволів у текстах ігрових веснянок.....	28
Оксана КОСТИВ. Компетентнісний підхід у викладанні морфеміки та дериватології у вищій школі.....	33
Стефанія КРЕХОВЕЦЬКА, Соломія АЛЬБОТА. Відтворення образних порівнянь в українському перекладі роману Сари Гейвуд «Кактус».....	42
Зоряна КУПЧИНСЬКА. Українська антропонімія XVII ст. у маловідомому турецькому історичному джерелі. IX.....	47
Лілія ЛУШПИНСЬКА. Використання сучасних технологій навчання для мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку	57
Марія ФЕДУРКО, Петро МАЦЬКІВ. Особливості вербалізації концепту ЧЕСТЬ у поетичній збірці Петра Карманського «За честь і волю».....	64

РЕЦЕНЗІЇ

Віра КОТОВИЧ. «Діалект, а ми його надишем міццю духа і огнем любови...» (рецензія на: Дидик-Меуш Г. Мокряни. Говірка маминого села. Словник. Львів: Піраміда, 2021. 288 с.).....	71
Любов МЕЛЬНИК. «Бруд не терпить слово...» (рецензія на: Галів Уляна. Крапля твого сумління. Дрогобич: Посвіт, 2024)	74

CONTENTS

Hanna ASMAKOVSKA. The ethnocultural aspect of Ukrainian nonverbal (on the material of Polissia phraseology).....	9
Vasyl GRESHCHUK, Valentyna GRESHCHUK. Hutsul linguistic picture of the world through the prism of the language of Mark Cheremshyna’s story “Karba”.....	15
Nataliya SHATILOVA. Artistic-semantic interpretation of the lexeme <i>Bukovyna</i> in Sydor Vorobkevych's poetic picture of the world.....	22
Svitlana SHULIAK, Halyna VOLOKH. Linguistic representation of ethnic symbols in the texts of game freckles.....	28
Oksana KOSTIV. A competent approach in teaching morphemics and derivation in higher education institutions.....	33
Stefaniia KREKHOVETSKA, Solomiia ALBOTA. Reproducing figurative comparisons in the ukrainian translation of Sarah Haywood's novel «The Cactus».....	42
Zoriana KUPCHYNSKA. Ukrainian anthroponyms of the 17 th century in a little-known Turkish historical source. IX.....	47
Liliia LUSHPYNSKA. Use of modern educational technologies for speech development of preschool children.....	57
Mariia FEDURKO, Petro MATSKIV. Features of the verbalization of the concept of HONOR in Petro Karmansky's poetry collection "For Honor and Will".....	64

REVIEWS

Vira KOTOVYCH. «Dialekt, a my yoho nadyshem mitstsyu dukha i ohnem lyubovy...» (review of: Dydyk-Meush Hanna. (2021). <i>Mokryany. Mother’s village dialect. Dictionary.</i> Lviv: Pyramid. 288 p.)	71
Lyubov MELNYK. “The word doesn't tolerate dirt...” (review of: Haliv Ulyana. (2024). <i>A drop of your conscience.</i> Drohobych: Posvit).....	74

УДК 373.3.016:811.161.2'367.624

DOI <https://doi.org/10.24919/2518-1602.2024.9.8>

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ДЛЯ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ЛІЛІЯ ЛУШПИНСЬКА,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін початкової та дошкільної освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна, Тернопіль) lliliya1505@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9581-6368>**Research ID:** K-5365-2018 publons.com/researcher/1913216/liliia-lushpynska

У статті розглянуто організацію та технології навчально-виховного процесу з дітьми старшого дошкільного віку. Розкрито характер використання сучасних технологій, спрямованих на мовленнєвий розвиток дітей. З'ясовано, що найдієвішими серед інноваційних технологій для дітей цього вікового цензу є технології інтерактивного та розвивального навчання.

Технології інтерактивного навчання передбачають, що дитина є центральною фігурою отриманої інформації, яку сприймає, узагальнює, доповнює та відтворює.

Для реалізації ідеї розвивального навчання, використовують діяльнісний підхід. Діти повинні виступати в ролі активних шукачів інформації, дослідників, винахідників, доповідачів, співбесідників: мінімум готових фактів і максимум активного творчого пошуку, самостійних міркувань.

Закцентовано на видах діяльності, пріоритетних для формування мовленнєвої компетентності: навчально-мовленнєвій, мовленнєво-ігровій, комунікативно-мовленнєвій, художньо-мовленнєвій.

Доведено, що ефективними методами роботи, спрямованими на розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку є робота з літературними творами (слухання, вивчення напам'ять, літературно-художній аналіз прозових текстів та віршів), мовленнєві завдання і вправи на основі дидактичної наочності, бесіди та розповіді за змістом картин, дидактичні ігри, спостереження, екскурсії.

Основною метою дошкільного навчання української мови визначено збагачення словникового запасу дітей та розвиток зв'язного мовлення.

Ключові слова: мовленнєвий розвиток, діти старшого дошкільного віку, сучасні технології навчання, інтерактивне навчання, розвивальне навчання.

USE OF MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES FOR SPEECH DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

LILIIA LUSHPYNKA,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of philological disciplines of primary and preschool education, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine, Ternopil) lliliya1505@gmail.com

In the article examines the organization and technologies of the educational process with children of older preschool age. The nature of the use of modern technologies aimed at children's speech development is revealed. It was found that the most effective among innovative technologies for children of this age group are the technologies of interactive and developmental learning.

Interactive learning technologies assume that the child is the central figure of the received information, which he perceives, generalizes, supplements and reproduces.

To implement the idea of developmental education, an activity approach is used. Children should act as active information seekers, researchers, inventors, speakers, interviewers: a minimum of ready-made facts and a maximum of active creative search, independent reasoning.

Emphasis is placed on the types of activities prioritized for the formation of speech competence: educational-speech, speech-play, communicative-speech, artistic-speech.

Enriching children's vocabulary and developing coherent speech is defined as the main goal of learning of the Ukrainian language.

Key words: *speech development, children of older preschool age, modern learning technologies, interactive learning, developmental learning.*

Постановка проблеми. В умовах реформування сучасної освіти мовленнєвий розвиток особи набуває ключового значення. Навчити дитину говорити українською мовою, вільно висловлювати свої думки – одне з основних завдань. Адже відомо: чим вищий мовленнєвий розвиток дитини, чим багатше й образніше її мовлення, тим легше їй оволодівати знаннями з усіх предметів, які будуть вивчатися в школі. До початку навчання шестирічних дітей у закладах загальної середньої освіти, підготовка дітей набула різних форм і змісту в закладах дошкільної освіти та в сім'ї за спеціально створеними програмами. Дошкільний вік – період активного засвоєння мови та інтенсивного осягнення її функцій. Дошкільну освіту в Україні визнано обов'язковою первинною складовою частиною освіти. Вік від п'яти до шести (семи) років (до восьми років – для дітей з особливими освітніми потребами) вважають старшим дошкільним віком.

Одним із пріоритетів державної політики в розвитку освіти є рівний доступ до якісної освіти дітей п'ятирічного віку. Проблема навчання мови та розвитку мовлення дітей цього віку відображена в нормативних документах, зокрема, у Законі України «Про дошкільну освіту», де зазначено, що «Верховна Рада України визнає дошкільну освіту обов'язковою первинною складовою освіти впродовж життя.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування повинні сприяти розвитку закладів дошкільної освіти як осередків, що забезпечують становлення людини з перших років її життя, формування людського капіталу та сталий розвиток суспільства і держави» (Закон України, 2024). Планування, організація та проведення навчально-виховної роботи з дітьми п'ятирічного віку здійснюється відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти України; додатково використовують авторські та адаптовані програми, схвалені науково-методичними комісіями.

Аналіз досліджень. Проблему сучасних технологій навчання, які уможливають якісний мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку, розглядають вчені та педагоги-практики впродовж багатьох років.

Зокрема, відома вчена в галузі дошкільної лінгводидактики А. Богуш наголошує, що в закладі дошкільної освіти «дітей навчають двох основних форм монологу – самостійної розповіді та переказу. Вони відрізняються один від одного тим, що в першому випадку дитина самостійно добирає зміст і форму свого висловлювання, а в другому – матеріалом для висловлювання-відтворення є літературно-художній текст» (Богуш, 2015). Добираючи технології розвитку мовлення, слід враховувати вікові особливості дітей: спільне мовлення у молодшому дошкільному віці; запропонована вихователем структурно-схематична схема, командний метод (спілкування у команді) та метод моделювання в середньому та старшому дошкільному віці. Вчена переконливо висновок, що сьогодні, дякуючи поєднанню традиційних методів та інноваційних технологій, вихователь добивається того, що мовлення дошкільників усе частіше наповнюється творчим компонентом.

С. Гірняк вважає, що важливим для мовленнєвого розвитку дитини є принцип наступності та безперервності і вважає його умовою забезпечення ефективності подальшого педагогічного процесу та пропонує максимально наблизити умови навчання в сім'ї, дошкільному закладі та школі (Гірняк, 2008, с. 12). Особливо це важливо тепер, коли знання в Україні рідної мови стає необхідністю.

Н. Гавриш зазначає, що «нині на перший план виступає власний комунікативно-мовленнєвий досвід дитини, активна практика самостійного і свідомого розв'язання ситуативних мовленнєвих завдань, а не лише наслідування зразка й відпрацювання окремих умінь» (Гавриш,

2021, с. 3), і пріоритетними для формування мовленнєвої компетентності дошкільників називає навчально-мовленнєву, мовленнєво-ігрову, комунікативно-мовленнєву та художньо-мовленнєву діяльність.

Глибоко проаналізувала Нову редакцію Базового компонента дошкільної освіти О. Табака та переконливо довела, що цей документ «визначає мовленнєву компетентність як здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість. Стандарт акцентує не на розв'язанні окремих завдань мовленнєвого розвитку дітей, а на цілісному підході до формування мовленнєвої компетентності (в єдності її складників) як одного з ключових критеріїв і водночас вагомої умови становлення й розвитку мовленнєвої особистості дошкільника, що відбувається на етапі дошкільного дитинства» (Табака, 2021, с. 214).

Метою статті є аналіз сучасних технологій навчання, скерованих на розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. З огляду на соціальне, національне, педагогічне значення рідної мови для становлення і розвитку дитини, мовленнєвому розвитку особистості відведено особливу роль.

В організації навчально-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку з метою становлення їхнього мовленнєвого розвитку важливо забезпечити організовану життєдіяльність дітей спільно з дорослим у створеному для цього розвивальному просторі з обов'язковим включенням таких видів дитячої діяльності:

– комунікативно-мовленнєвої – за допомогою спеціальних мовленнєвих занять, бесід, розмов на особисті та суспільні теми, створення й розв'язання певних ситуацій спілкування, індивідуальної роботи в щоденному житті, цілеспрямованого залучення дітей до спілкування під час всіх форм організації життєдіяльності;

– мовленнєво-ігрової – шляхом проведення дидактичних, рухливих, будівельно-конструктивних ігор, ігор-драматизацій тощо;

– навчально-мовленнєвої – через заняття, гурткову, індивідуальну роботу, спостереження та екскурсії, пізнавально-розвивальні бесіди, елементарні досліди й дитяче експериментування в щоденному житті;

– художньо-мовленнєвої – через заняття з художньої праці, образотворчої, музичної, літературної діяльності, розваги, свята, гуртки художньо-естетичного циклу та ін.

Дієвими серед сучасних інноваційних технологій, спрямованих на мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку, є технології інтерактивного навчання та розвивального навчання.

Технології інтерактивного навчання передбачають, що дитина є центральною фігурою отриманої інформації, яку сприймає, узагальнює, доповнює та відтворює. Для формування інтересу до мовлення потрібно використовувати засоби керування психічним станом п'ятирічних дітей, до яких належать «бібліотерапія, казкотерапія, музикотерапія, танцювальна терапія та імітаційні ігри» (Зимульдінова, 2010, с. 27).

До засобів бібліотерапії слід ретельно добирати дидактичний матеріал: твори класиків та сучасних українських дитячих письменників; словники, довідкову та енциклопедичну дитячу літературу («Велика книга «Чому», «Атлас тварин», «Атлас рослин» тощо).

Казкотерапія передбачає використання казок на заняттях та в щоденному спілкуванні, першість серед яких традиційно належить українським народним казкам «Ріпка», «Колобок», «Рукавичка», «Лисичка і Журавель», «Івасик-Телесик», «Гуси-лебеді» та ін.

Для використання засобів музикотерапії застосовують музичні етюди та твори для дітей сучасних композиторів, відомі дитячі пісні «Котилася зірка», «Мати доню колихала», «Горобчику, пташко, пташко», «Вийди, вийди сонечко», «По дорозі жук, жук», «Іди, іди дощику», «Сонечко, Сонечко», «Щедрівочка щедрувала», «Біла квочка», «Я коза ярая», «Мишка та котик», «Гей, там на горі січ іде», «Марширують козаченьки» тощо.

Танцювальна терапія складається із дитячих хореографічних сценко, танців, хороводів, виконання яких супроводжується чітким вимовлянням звуків, складів, слів пісень, віршів.

До цих засобів слід включити й спілкування з природою (екскурсії в парк, до лісу, гаю, саду, в поле, на річку, до озера), супроводжувані розмовами про побачене, про красу довкілля.

Особливі можливості для мовленнєвого розвитку відкриваються перед дітьми старшого дошкільного віку під час роботи з віршами. Це один із найдієвіших методів інтерактивного навчання.

Доведено, що словесні методи є найважливішими у навчанні мовлення. Саме слово навчає, виховує, підносить людину на таку висоту, на якій не може перебувати жодна інша жива істота. Змалку в словах рідної мови людина відкриває для себе великий і чарівний світ життя. Слід пам'ятати, що виховує і навчає не тільки проза, а й поезія. Поетичне слово відіграє неабияку роль у формуванні духовного світу, загальної культури, у розумовому вихованні людини. Буває, один яскравий образ, що запам'ятався у вірші, супроводжує усе життя, несе в собі глибокі емоції, які надають слову особливого звучання (Лужецька, 2007, с. 3).

Ще з дошкільного віку діти люблять вірші. Їх приваблює чіткий ритм, милозвучність поетичних творів, співзвучне закінчення віршових рядків. В іграх та розвагах вони залюбки вживають римовані лічилки, скоромовки, загадки. Серед віршованих приповідок у дитячій мові є й такі, що не відзначаються особливою змістовністю й логічністю, однак їх щиро приваблює милозвучна рима. Діти самі змалку люблять добирати риму, складати римовані фрази.

Уривки з віршів, римовані приказки та загадки допомагають виконувати різноманітні навчальні завдання. Зокрема віршований матеріал сприяє успішному засвоєнню норм літературної вимови. Л. Козачок закликає не допускати естетичної глухоти та вважає, що треба підтримувати й розвивати інтерес дітей до віршованої мови (Козачок, 1999, с. 59).

Через поетичне слово діти отримують життєву інформацію, його зміст викликає певні образи в уяві, створює емоційний стан, на основі якого складаються враження від почутого твору. Адже свідоме ставлення до слова, прочитаного чи почутого, його належне переживання розвиватиме не тільки розумову, а й чуттєву сферу, збагачуватиме емоційний досвід, допомагатиме стати творчою людиною.

У лінгвістичній літературі наголошено на тому, що слово – одне з наймогутніших комунікативних знарядь людини. Безсиле само по собі, воно стає могутнім і нездоланим, дієвим і привабливим, якщо сказане вміло, щиро і вчасно. Народна мудрість вчить: говори не так, щоб тебе могли зрозуміти, а говори так, щоб тебе не могли не зрозуміти. Це особливо важливо для тих ситуацій мовлення, які передбачають значний суспільний і естетичний вплив його на слухачів, передусім для мовлення вихователя.

«Навчання монологічного мовлення, – зазначає А. Богуш, – відбувається переважно на мовленнєвих заняттях, метою яких є навчання різних типів розповіді. В сучасній методиці існує кілька класифікацій видів занять з розвитку монологічного мовлення: за характером мовленнєвих дій (заняття зі складання реальних і творчих розповідей); за використанням наочності (складання розповіді на наочній та словесній основі); за домінуючим психічним процесом (створення розповіді на основі сприймання наочності, розповіді по пам'яті та творчі розповіді на основі дії уяви)» (Богуш, 2015). Навчання творчої розповіді на основі уяви, як переконують вчені-дослідники та вихователі-практики, цілком доступне дітям старшого дошкільного віку.

Ще одним важливим засобом мовленнєвого розвитку дитини є технологія розвивального навчання. Діти вчать самостійно мислити, сперечатися, висловлювати свої думки, ставити запитання, бути ініціативними в отриманні знань. Щоб дитяча комунікація була змістовною, співрозмовники повинні вміти: сформулювати свій погляд; виявити різницю поглядів; намагатися розглянути суперечки з допомогою логічних аргументів, не переводячи логічні протиріччя в особисті взаєностосунки.

Одна з вимог життя – становлення дитини як активної самодостатньої творчої особистості. Головною метою розвивального навчання є формування активного, самостійного творчого мислення дошкільника і на цій основі поступового переходу в самостійне навчання. Завдання розвивального навчання: формування особистості з гнучким розумом, розвиненими потребами до пізнання та самостійних дій, певними навичками та творчими здібностями.

Щоб реалізувати ідею розвивального навчання, потрібно використовувати діяльнісний метод навчання. Діти повинні виступати в ролі активних шукачів інформації, дослідників, винахідників, доповідачів, співбесідників: мінімум готових фактів і максимум активного творчого пошуку, самостійних міркувань.

Психологи розвивального навчання виділили три провідні характеристики навчального співробітництва дитини з дорослим з метою мовленнєвого розвитку:

1) воно несиметричне, дитина не імітує дорослого; пошук відсутніх у дитини знань чи способів дії може відбуватися тільки тоді, коли дорослий не дає готових зразків та визначень; вихователь може стимулювати й раціоналізувати дитячий пошук, але не повинен його демонструвати;

2) навчальне співробітництво передбачає пізнавальну ініціативу дитини, яка вказує дорослому найближчу навчальну мету їх спільних зусиль;

3) у ситуації самостійного пошуку розв'язання вихованець здатний звертатися до дорослого з пізнавальним запитанням: вказати, яких саме знань бракує йому для розв'язання завдання (Захаров, 2020, с. 10).

Завдання розвивального навчання – навчити дітей самостійно міркувати, уміння сперечатись, відстоювати свої думки, ставити запитання, бути ініціативними в набутті нових знань. А це буде забезпечено, коли діти працюватимуть у групах, парах.

Навчаючи за системою розвивального навчання, виділяються такі типи занять, як *заняття-роздуми* (своєрідність цих занять у тому, що навчальне завдання виникає лише наприкінці роботи, тобто дитина протягом заняття осмислює те, чого не знає, добирає слова, які досі не були активними в її словнику); *заняття-моделювання* (завдання, яке виникло на попередньому занятті, виступає як модель і тягне за собою новий спосіб дій; те, що дитина придумала сама і самостійно підбрала для цього «словесний малюнок», вона ніколи не забуде); *заняття оцінки дії* (виховують навички самоконтролю і самооцінки).

Готуючись до кожного заняття, вихователь повинен продумувати та організувати навчальну діяльність так, щоб: відбувався розвиток процесів сприйняття; діти оволоділи усім матеріалом; у дітей поступово нагромаджувався індивідуальний досвід пошукової діяльності; розвивалася уява; формувалися якості, потрібні для комбінування, конструювання, перетворення.

Ефективності розвивального заняття сприяють такі психологічні умови його підготовки, за яких вихователь мусить вивчати, знати, визначати рівень розумового розвитку дітей; їхнє ставлення до навчання; вміння самостійно організувати свою розумову діяльність; творче самопочуття на занятті; психологічний контакт з групою; вміння вихователя організувати пізнавальну діяльність дітей (Захаров, 2020, с. 11).

Розвивальне навчання потребує від вихователя вміння створювати умови пізнання, тобто створювати такі ситуації, коли повинен здійснитись «вибух здогаду». Запровадження розвивального навчання допомагає створенню комфортних умов перебування дитини у закладі дошкільної освіти, розробленню нових підходів до особи дитини і забезпеченню її всебічного розвитку.

До прикладу, опрацьовуючи з дітьми звуки і букви української мови, вихователь має спиратися на запас звуконаслідувальних слів, які є в них раннього дитинства. Це і цвірінкання пташок, і кування зозулі, і каркання ворони, кукурікання і квокання домашньої птиці, квакання жаб тощо. Ці звуки стимулюють мовленнєву активність дитини, полегшують її спілкування з ровесниками та з дорослими.

Вихователям у закладі дошкільної освіти треба приділити увагу всім звукам української мови, що дозволить скоригувати дитячу вимову щодо нормативного вимовлення голосних і приголосних звуків української мови. Крім цього, потрібно подбати про вимову дітьми ненаголошених звуків [и], [е], [о], [у] у різних позиціях, а також звернути увагу на вимову приголосних, а саме: шиплячих, свистячих, сонорних і їхніх звукосполучень та окремих груп. Вихователі мають пам'ятати, що до дітей з перших років їхнього життя потрібно ставитися як до дорослого і вимовляти звуки, склади, слова в природному тембрі, темпі, з нормальною гучністю мовлення, тобто говорити правильно, чітко, виразно, дотримуючись норм вимови української літературної мови. А це в майбутньому дасть можливість дітям грамотно й правильно читати букви, буквосполучення, слова та речення українською мовою, помітно сприятиме формуванню в них умінь зв'язно висловлюватися на основі прочитаного, прослуханого, побаченого.

Одним із прийомів технології розвивального навчання є робота з фольклорними творами: скоромовками, лічилками, піснями, віршами, прислів'ями, приказками, примовками,

афоризмами. Такі крилаті вирази сприяють розвитку мовлення, розкривають перед дітьми образність та неповторність рідного слова.

Образне та виразне слово приходять до дітей старшого дошкільного віку також через українську народну казку. Скільки в ній для дитини незвичайного, дивовижного, прекрасного. Реальне й вигадане напрочуд гармонійно поєднується в казці, зачаровуючи дитину на все життя красою слова, сповненою мудрості, добра й оптимізму. Мовлення збагачується яскравими влучними виразами, як-от: *вовк-панібрат, лисичка-сестричка, котик-воркотик, коза-дереза, зайчик-побігайчик, кабан-іклан, рак-неборак* та ін.

Діти старшого дошкільного віку самостійно здатні переказувати та розповідати казки, влучно використовуючи казкові зачини та кінцівки: «Жили-були дід та баба», «За морями, за горами...», «А хто не вірить, нехай перевірить!», «От вам казочка, а мені – бубликів в'язочка», «Скоро казка мовиться, та не скоро діло робиться» та ін.

У казках часто діють свійські та дикі тварини, птахи. Вони уособлюють певну домінуючу рису характеру чи вдачу людини: вовк – голодний хижак, невдаха; лисиця – хитра, підступна, улеслива; ведмідь – вайлуватий, незграбний, тугодумний; овечка – беззахисна; осел – впертий; заєць – боягуз; орел – сильний, зухвалий, пихатий; черепаха і рак – неповороткі, повільні; кінь і віл – працюваті, покірні. Дії тваринних казкових образів олюднені: вони розмовляють, спілкуються, дружать або ворогують. Саме тому зміст казок близький і доступний дітям будь-якого віку.

Вихователь повинен пам'ятати, що в дитини старшого дошкільного віку постійно збільшується кількість слів і сталих зворотів для висловлювання почуттів та думок. Тож потрібно стимулювати їх до активного використання усвідомленого образу рідного слова у практиці мовленнєвого спілкування.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку – одна з важливих проблем сучасної дошкільної освіти. Залучення дітей у процес мовної комунікації відкриває перед ними глибину та красу рідного слова, щедро збагачує мовлення активною лексикою. Могутній спосіб мовленнєвого розвитку – художня література як джерело й стимул для інтелектуального росту дитини. Дієвими серед сучасних інноваційних технологій для дітей цього вікового цензу є технологія інтерактивного та розвивального навчання. Основна мета дошкільного навчання української мови – збагачення словникового запасу та розвиток зв'язного мовлення. Перспективу подальших досліджень убачаємо в аналізі наступності та послідовності між практичним оволодінням мовою в дошкільний період та подальшим розвитком мовлення, характерним для учнів молодшого шкільного віку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Богуш, А. (2015). *Технологія розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку*. URL: file:///C:/Users/RZN/Downloads/punpu_2015_4_10%20(1).pdf.
- Гавриш, Н. (2021). Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. № 3. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/2021/05/11/Dv_2021-03-Gavrysh.pdf
- Гірняк, С., Митуля, С. (2008). До проблеми наступності та перспективності у навчанні рідної мови дошкільників і молодших школярів. *Слово у мові та тексті: наукові записки*. Вип. 2. Дрогобич: Посвіт.
- Закон України Про дошкільну освіту. (2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
- Захаров, Р. (2020). Розвивальне навчання: досвід впровадження в школах України. *Початкове навчання*. № 1. С. 10–11.
- Зимувдінова, А. (2010). *Основи педагогічної майстерності*: навч.-метод. посібник. Дрогобич: РВВ ДДПУ.
- Козачок, Л., Глинюк, Т. (1999). Віршовані тексти – стимул до навчання. *Початкова школа*. № 12. С. 59–60.
- Лужецька, Л. (2007). *Вивчайте, діти, рідну мову*: навч. посібник. Дрогобич: Посвіт. 2007.
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
- Табака, О. (2021). Розвиток мовлення дошкільнят: актуальні проблеми, шляхи розв'язання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 40. Т. 3. С. 213–217.

REFERENCES

- Bohush, A. (2015). *Tekhnolohiia rozvytku zviaznoho movlennia ditei starshoho doshkilnoho viku [Technology for the development of coherent speech of older preschool children]*. Retrieved from: file:///C:/Users/RZN/Downloads/punpu_2015_4_10%20(1).pdf [in Ukrainian].
- Havrysh, N. (2021). Movlennia dytyny. Vprovadzhuiemo Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (nova redaktsiia) [Speech of the child. We are introducing the Basic component of preschool education (new edition)]. *Doshkilne vykhovannia*. № 3. Retrieved from: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/2021/05/11/Dv_2021-03-Gavrysh.pdf [in Ukrainian].
- Hirniak, S., Mytulia, S. (2008). Do problemy nastupnosti ta perspektyvnosti u navchanni ridnoi movy doshkilnykiv i molodshykh shkoliariv [To the problem of continuity and perspective in teaching the native language of preschoolers and younger schoolchildren]. *Slovo u movi ta teksti: naukovy zapysky*. Vyp. 2. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy Pro doshkilnu osvitu*. (2024). [Law of Ukraine On Preschool Education]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> [in Ukrainian].
- Zakharov, R. (2020). Rozvyvalne navchannia: dosvid vprovadzhennia v shkolakh Ukrainy [Developmental training: experience of implementation in schools of Ukraine]. *Pochatkove navchannia*, 1, 10–11 [in Ukrainian].
- Zymuldinova, A. (2010). *Osnovy pedahohichnoi maisternosti: navch.-metod. posibnyk [Basics of pedagogical skills]*. Drohobych: RVV DDPU [in Ukrainian].
- Kozachok, L., Hlyniuk, T. (1999). Virshovani teksty – stymul do navchannia [Versed texts are an incentive for learning]. *Pochatkova shkola*. 12, 59–60 [in Ukrainian].
- Luzhetska, L. (2007). *Vyvchajte, dity, ridnu movu: navch. posibnyk [Learn your native language, children]*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 12 sichnia 2021 r. № 33. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia*. [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated January 12, 2021 No. 33. On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) new version]. Retrieved from: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
- Tabaka, O. (2021). Rozvytok movlennia doshkilniat: aktualni problemy, shliakhy rozviazannia [Speech development of preschoolers: current problems, solutions]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 40. T. 3. S. 213–217 [in Ukrainian].

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

РІДНЕ СЛОВО В ЕТНОКУЛЬТУРНОМУ ВИМІРІ

Випуск 9

Головний редактор – *Віра Котович*

Верстка – *Оксана Молодецька*

Коректура – *Наталія Славогородська*

Підписано до друку 19.04.2024 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 8,84.
Зам. № 0624/417. Наклад 200 прим.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE
PEDAGOGICAL UNIVERSITY

NATIVE WORD IN ETHNOCULTURAL DIMENSION

Issue 9

Chief Editor – *Vira Kotovych*

Technical Editor – *Oksana Molodetska*

Corrector – *Nataliia Slavohorodska*

Signed for publication 19.04.2024 p.
Format 60×84/8. Times New Roman Font.
Digital printing. Conventional printed sheet 8,84.
Order № 0624/417. Edition of 200 copies.

Publishing House “Helvetica”
65101, Odessa, 6/1, Inglezi St.
Phone +38 (095) 934 48 28
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Certificate of publishing entity
ДК № 7623 dated 22.06.2022.